

Nyordslistan 2014

Nyordslistan är ett urval av de ord som tillkommit eller etablerat sig i språket under det gångna året. Vi har valt ut exempel på nya ord som säger något om samtiden och om språkliga trender. Vi har även tagit med ord som visar på språklig kreativitet. Årets nyordslista är resultatet av ett samarbete mellan Språkrådet och Språktidningen.

attefallshus

liten bygglovsfri byggnad som får användas som bostad. Sett/hört första gången: 2014.

Den 2 juli blev det tillåtet att sätta upp ett attefallshus på tomten. Huset får vara högst 25 kvadratmeter stort och kräver inget bygglov, men däremot en bygganmälan till kommunen. Innan bygget startar måste kommunen godkänna och ge ett startbesked.

Sydsvenskan 25 september 2014

[uppkallat efter före bostadsministern Stefan Attefall, som en parallell till *friggebod*, efter Birgit Friggebo, som också har varit bostadsminister]

blåbrun

ökad användning: färgbeteckning för politiska samarbeten mellan traditionella högerpartier och främlingsfientliga, högerextrema eller högerpopulistiska partier. 2000.

Sedan valet 2013 styrs Norge av en blåbrun regering med Høyre och FrP med stöd av Venstre och Kristeligt Folkeparti i parlamentet. Regeringen för en hårdför politik som kränker mänskliga rättigheter och attackerar aborträtten, samtidigt som skatter sänks för de rikaste. I den svenska högern var reaktionerna på det blåbruna regeringssamarbetet blandade.

Värmlands Folkblad 13 oktober 2014

cisperson

ökad användning: person som inte är transperson, det vill säga vars könsidentitet och könsuttryck stämmer med normen för det kön som juridiskt registrerades för personen vid födseln. 2009.

Även om viljan att vara öppen för hbtq-personer i vården blivit bättre så förutsätts du ofta vara hetero och cisperson, säger NN.

Södermalmsnytt 6 september 2014

[*cisperson* är bildat av det latinska prefixet *cis-*, som betyder 'på samma sida'. Det är motsatsen till det latinska *trans-*, som betyder 'över från' eller 'på andra sidan om'. Jämför norska och danska *cisperson*.]

digital valuta

ökad användning: valuta som skapas och lagras elektroniskt. 2000.

En effekt av digitaliseringen är att alla gränser löses upp. Det är som att lägga ner allt omkring oss i ett lösningsmedel. Vi ser globala digitala valutor utan riksbanker, hur varor och tjänster smälter samman samt hur text, ljud, bild och rörlig bild blir till ett enda medium.

Dagens PS 27 februari 2014

[används framför allt om valutor som inte har en riksbank bakom sig. *Virtuell valuta*, *kryptovaluta* och *e-valuta* används i samma betydelse. Jämför norska och danska *digital valuta* och isländska *stafrænn gjaldmiðill*.]

en

ökad användning: alternativform till det generiska pronomenet *man*.

Efter två års stormig debatt om hen börjar det kontroversiella pronomenet att bli mer accepterat. Då gör nästa könsneutrala uttryck entré. Men att "en" kan byta ut "man" väcker inte lika starka reaktioner.

TT 13 augusti 2014

fotobomba

ökad användning: medvetet eller omedvetet hoppa in i bild eller på annat sätt sabotera när någon fotograferar. 2013.

Senaste trenden bland det brittiska kungahuset? Att fotobomba folk när de tar en selfie. Det var prins Harry denna gång. När de två nya zeeländarna Trevor Shailer och Gordon Tietjens tog en selfie under idrottstävlingen Commonwealth Games i Glasgow så smög den brittiske prinsen in på bilden och gjorde tummen upp.

Expressen 30 juli 2014

[som substantiv används *fotobomb* och *fotobombning*. Jämför danska och norska *fotobombe* och isländska *fótóbomba* respektive *myndsprengja*.]

frisparkssprej

ökad användning: vit sprejfärg som används vid frisparkar i fotboll för att markera var bollen ska ligga och var försvarsmuren ska stå. 2008.

Den engelska ligafotbollen inför frisparkssprej. Sprejen används för att markera var bollen ska ligga och muren ska stå – 9,15 meter från bollen – och uppmärksammades under VM i Brasilien. Den försvinner efter ungefär en minut.

Fotbollskanalen 30 juli 2014

[kallas även *domarsprej* och *VM-sprej*. Jämför norska *frisparkspray* och danska *frisparksspray*.]

genusbudgetering

ökad användning: budgetprocess med ett integrerat genusperspektiv på alla nivåer, bland annat utvärdering av budgetens effekter ur ett genusperspektiv och konkreta åtgärder för att främja jämställdhet. 2005.

När Stefan Löfven i fredags la fram sin regeringsförklaring profilerade han den nya regeringen som feministisk. Bland annat ska en handlingsplan för jämställda löner tas fram och en tredje månad av föräldraledigheten ska reserveras för vardera föräldern. En viktig del i jämställdhetsarbetet blir att använda sig av så kallad genusbudgetering i budgetpropositionen.

Fria Tidningen 6 oktober 2014

[från engelskans *gender budgeting*]

gurlesk

ökad användning: feministisk strömning med inslag av både gullighet och groteska element. 2013.

Man kan vara queer i uniform och skriva gurlesk. Och så kan man vara hästsvans i Filippa K och skriva naturbunden prosalyrik. Ungefär lika kreativt som den politiska retoriken.

Personlig blogg 10 januari 2014

[bildat till engelskans *girl*, 'flicka', och *burlesque*, 'burlesk']

gäri

ökad användning: tjej. 2011.

De är Sveriges snabbast växande nätverk. Streetgäris har, sedan det första sms-meddelandet för ett år sedan blivit ett nätverk med över tusen kvinnor.

Norra Sidan 8 mars 2014

icke-binär

person som inte passar in i tvåkönsnormen. 2014.

Ett annat ord för intergender är icke-binär och beskriver en person som inte passar in i den rådande könsnormen av manligt och kvinnligt. Tvärtemot vad många tror, har intergender inget med sexualitet att göra, man kan vara homosexuell, heterosexuell, bisexuell, asexuell eller något annat som stämmer in på ens sexuella identitet.

Upsala Nya Tidning 14 juni 2014

[se tvåkönsnorm]

kippavandring

ökad användning: manifestation där deltagarna bär kalott för att visa solidaritet med judar och protestera mot antisemitism. 2012.

I går anordnades för första gången en kippavandring i Göteborg. Mellan 1 000 och 1 500 personer beräknas ha slutit upp för att manifesteras mot antisemitism och rasism.

Hallandsposten 22 september 2014

klickfiske

ökad användning: användning av lockande eller avsiktligt vilseledande rubriklänkar på nätet, som används för att locka till klick. 2013.

Det sociala nätverket Facebook har tillkännagivit förändringar i hur innehåll visas på användares nyhetsflöden. Syftet är att minska så kallat klickfiske, vilket blivit en mycket vanlig metod för att sprida innehåll och locka användare att klicka på rubriker. Klickfiske går till så att en artikel får en rubrik som uppmuntrar läsarna att klicka på den, men utan att ge information om vad artikeln innehåller. Sådant material får ofta många klick, vilket gör att de visas mer och oftare i användares nyhetsflöden.

99 Mac 26 augusti 2014

[relaterade ord är *klickbete* och *länkbete*, för de länkar som används vid klickfiske]

kringis

ökad användning: anställningsförmån där anställda får hjälp med det "runt omkring", som tar tid från jobbet och fritiden. 2002.

Traditionella fringisar, som tjänstebil, har utvecklats till kringisar, så som städhjälp eller barnpassning, och tryggisar, som extra pensionsförmåner eller sjukvårdsförsäkring.

TT 31 mars 2014

krislåda

ökad användning: låda som innehåller saker en person behöver för överlevnad vid en kris. 2003.

Beredskapschefen i Göteborg vill att alla hushåll utrustas med en krislåda, för att klara ett längre strömavbrott, vattenavbrott eller liknande. Krislådan föreslås innehålla t ex ficklampa, stearinljus, tändstickor, kläder, filter, campingkök och vattendunkar.

Nerikes Allehanda 19 oktober 2014

kärrtorpa

göra motstånd mot spridning av nazistisk propaganda och mot nazistiskt våld. 2014.

– Vi tänker fortsätta tills det här försvinner och vi tänker fanimej inte ge oss. Vi som bor här kan tillsammans se till att det blir en förändring, säger NN.

– Vi kallar det för att "Kärrtorpa", säger NN som också är med i nätverket.

Tidningen Årsta Enskede 18 januari 2014

köttnorm

ökad användning: normen att äta kött. 2004.

Nu äter vi nästan 90 kilo kött per person och år, jämfört med lite över 50 kilo i mitten på 60-talet. Det är inte bra för varken klimatet, hälsan eller djuren och klimatforskare har slitit sitt hår länge. Ingen påstår att alla ska bli vegetarianer, men vi måste helt enkelt ändra våra matvanor och bryta dagens köttnorm om vi vill hålla oss till två graders uppvärmning, vilket är makthavarnas mål just nu.

ETC Stockholm 8 oktober 2014

[används också i relaterade betydelser, som att en komplett måltid måste innehålla kött]

matnationalism

ökad användning: föreställning om att mat producerad i det egna landet alltid är bättre än importerad mat, till exempel ur miljö- eller djurskyddssynpunkt. 1995.

Även opinionsmässigt pressade Centerpartiet och Kristdemokraterna har drivit en betydligt mer EU-skeptisk linje jämfört med 2009. Plötsligt var grisknorrar viktigare än globalisering och en lätt kamouflerad matnationalism ser ut att ha räddat Centerns och Kristdemokraternas mandat under valrörelsens sista dagar.

Hallandsposten 25 maj 2014

mellanförskap

ökad användning: upplevelse av att inte helt tillhöra någon samhällsgemenskap. 2005.

Vi får följa med genom den Iranfödde Navids liv, där det "mellanförskap" han upplevde under uppväxten i Sverige är programmets tydliga tema. Att inte höra hemma någonstans – varken i sitt nya eller sitt gamla hemland. Resan blir till en ständig flykt, eller snarare jakt jorden runt efter en identitet med den drivne, kreativt rastlösa själen.

Borås Tidning 17 juli 2014

mobilizombie

ökad användning: person försjunken i sin mobiltelefon, som därför inte lägger märke till vad som sker runt omkring. 2007.

Utan att blicka på sin omgivning fullt upptagen av mobilen hittar Anna en plats att sitta. Ingen annan tar notis om henne, för de har också blivit smittade av mobilzombie-epidemin. De sitter hypnotiserade med böjda nackar och stadig blick på sina telefoner.

SVT Opinion 8 februari 2014

[jämför danska *mobilizombie*]

nerväxt

ökad användning: politiskt mål att få ner den ekonomiska aktiviteten till en ekologiskt och socialt hållbar nivå. 2004.

Ett socialt och kulturellt rikt liv betyder mer än ting, sedan de grundläggande behoven är tillgodosedda. Nerväxt i stället för tillväxt vore ett politiskt mål mer i människors intresse.

Miljömagasinet 5 juni 2014

[bildat som motsats till (ekonomisk) tillväxt. Jämför norska *nedvekst* och danska *nedvækst*]

nettokrati

föreslaget valsystem där varje väljare får en positiv och en negativ röst och därmed inte bara kan rösta för ett parti, utan även mot ett parti. 2014.

Nettokrati innebär att alla medborgare får två röster. En för och en emot. För att komma in i riksdagen måste partierna nå fyraprocentsspärren i förröster, men också ett positivt nettoresultat när motrösterna räknats bort.

Dagens Nyheter 15 augusti 2014

normcore

alldaglighet som stilfilosofi. 2014.

Så medan hipstern strävar efter det omaka och annorlunda (typ solglasögon från en second handbutik i Reykjavik) hyllar normcore mellanmjölk, Fjällräven, Bingolotto och Gyllene tider.

Vecko-Revyn 28 februari 2014

[lånord från engelskan]

parkera bussen

ökad användning: spela defensivt med nästan hela laget för att försvara det egna målet. 2008.

Jag ska erkänna direkt: jag ser hellre lag som bjuder upp till superoffensiv, snabba omställningar och listigt kombinationsspel än de som "parkerar bussen" och bara hoppas på det bästa. Men det var på något sätt annorlunda med Costa Rica. Kanske för att de var just "underhundar" i turneringen och spelade tappert och offervilligt efter sina förutsättningar.

Hallands Nyheter 9 juli 2014

[bildat till engelskans *park the bus*. Används framför allt inom fotboll, men också inom andra idrotter. Jämför norska och danska *parkere bussen* och isländska *leggja rúttunn*]

plastbanta

ökad användning: minska mängden plast i sin omgivning för att undvika giftiga kemikalier. 2008.

Det finns mycket gifter i all plast. Försök plastbanta hemmet och byt mot trä, bambu eller rostfritt till exempel. Undvik mjuka plastleksaker, de är allra mest gifter och kemikalier i. Om du har små barn, som är mycket på golvet, tänk på att dammsuga och torka golvet ofta. Annars sprids gifterna av plastsaker i dammet.

Västerbottens-Kuriren 11 augusti 2014

pultvätta

rensa ett dokument från personuppgifter. 2014.

Remiss och samrådsredogörelse pultvättad.

Stockholm.se 5 juni 2014

[PUL är en förkortning av *personuppgiftslagen*]

rasifierad

ökad användning: person som, på grund av sitt utseende, blir tillskriven en viss rastillhörighet och egenskaper som förknippas med den. 2013.

Hon är redan en viktig ambassadör, om än inofficiell, för alla kvinnliga gräsrotter och artister inom den svenska hiphopsce­nen. Detta inte bara i sin roll som kvinnlig rappare utan också som rasifierad och med erfarenheter som innebär att hon har ett helt annat utgångsläge i musiken än många andra artister.

Borås Tidning 3 september 2014

[*rasifiering* beskriver en process, att bli tillskriven någonting, och pekar därför på att 'ras' är en social konstruktion]

ryggprotest

ökad användning: manifestation där deltagarna visar sitt missnöje genom att vända ryggen mot till exempel en talande politiker. 2008.

Kommunens ordförande i ryggprotest. Kommunfullmäktiges ordförande, en pastor och en fritidspolitiker. Alla vände de ryggen mot SD-ledaren Jimmie Åkessons under hans tal.

Arbetarbladet den 17 maj 2014

rödgrönrosa

färgbeteckning för politiska samarbeten mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Feministiskt initiativ och ibland Vänsterpartiet. 2014.

Fler lärare, 1 200 nya bo-städer om året, ett härbärge för EU-migranter och lägre avgifter på kulturskolan. Det vill Lunds nya rödgrönrosa styre genomföra. Men spårvägen lyfts ut ur samarbetet – där är de fyra partierna inte överens.

Sydsvenskan 29 oktober 2014

sekelsiffror

ökad användning: två siffror som anger födelsesekel före personnumret. 1997.

Sekelsiffra ska anges om försäkringstagaren är över 100 år.

Lansforsakringar.se 12 juni 2014

selfiepinne

stativ i form av en armförlängning som används för att ta självporträtt. 2014.

Du har kanske sett turister med meterlånga pinnar och undrat vad det är. Nu är selfiepinnen här och ska ta svenskarnas plåtande av sig själva till en ny nivå.

TT 25 augusti 2014

[bildat till *selfie*. Jämför norska och danska *selfiestang*.]

sms-anställning

ökad användning: timanställning eller kort vikariat som erbjuds genom sms från arbetsgivaren. 2012.

SMS-anställningar är ett stort problem, enligt Handels. Det innebär att man får en jobbförfrågan via SMS och måste kunna vara på plats med mycket kort varsel. Ibland kan man ha bara 15 sekunder på sig att tacka ja till jobbet, annars går det till någon annan.

Falköpings Tidning 3 september 2014

spoilervarning

ökad användning: varning som uppmärksammar mottagaren på att innehåll i exempelvis en bok, en film eller ett tv-program kommer att avslöjas, på ett sätt som riskerar att förstöra upplevelsen för den som inte läst eller sett det som avhandlas. 2003.

Spoilervarning! Läs inte längre om du inte vill veta vad som händer i kvällens avsnitt av "True blood". Alexander Skarsgårds vikingkaraktär gör comeback. Och levererar "True bloods" hetaste sexscen på länge.

Aftonbladet 30 juni 2014

[från engelskans *spoiler alert*, där *spoiler* betyder ungefär 'förstörare']

trafikmaktordning

ökad användning: hierarki som speglar samhällets prioritering av trafikslag. 2009.

Sådan är trafikmaktordningen. Bilen tronar i topp, sedan kommer kollektivtrafiken, gångtrafikanterna och sist cyklister som får ta smällarna, menar han.

Dagens Nyheter 19 april 2014

tvodd

poddsändning med rörlig bild. 2014.

Tvodden kan ses i hela världen och dessutom i mobilen. Även om det sänds ett nytt varje vecka kan man förstås lika gärna se något av de tidigare programmen, förlåt tvoddarna.

Göteborgs-Tidningen 27 april 2014

[teleskopord bildat till tv och podd]

tvåkönsnorm

ökad användning: samhällelig konvention som delar in mänskligheten i könen man och kvinna. 2011.

Frågan om tvåkönsnormen som säger att det bara finns två kön, man och kvinna, är en utbredd norm i vårt samhälle. Det är en norm som behöver brytas då det finns människor som inte identifierar sig med något av de två alternativen.

Kyrkans Tidning 20 februari 2014

usie

självpporträtt med kändis eller annan person. 2014.

När modevisningen är klar väntar supertrendiga tonårstjejer utanför för att få en glimt – eller allra helst en usie (bild tillsammans) med modeprofilen de slaviskt följer.

Dagen 12 augusti 2014

[parallellbildning till selfie. Jämför danska usie.]

virtuell våldtäkt

ökad användning: sexuellt övergrepp där någon på distans tvingar en person att utföra sexuella handlingar framför en kamera. 2013.

Mannen misstänks inte för fysiska våldtäkter, utan "virtuella våldtäkter", där han ska ha fått flickorna att våldföra sig på sig själva. Både åklagare och polis som utrett ärendet är eniga om att det behövs ny lagstiftning, och att de "virtuella våldtäkterna" ska likställas med våldtäkt.

Mitt i Kista 7 oktober 2014

yoloa

ökad användning: leva livet som om varje ögonblick vore det sista, fånga dagen. 2012.

Vi orkar inte laga mat ikväll, så vi funderar på om vi ska köpa pizza eller om vi ska prova ett sushiställe som gör "sushi på skånska" som ligger här i närheten. Vi har sagt att vi ska äta där sedan vi började träffas och ja, det är typ snart ett år sedan. Men då jag inte är ett stort fan av sushi och inte känner för att yoloa blir det nog ändå pizza.

Personlig blogg 24 augusti 2014

[bildat till engelskans *yolo*, en akronym för *you only live once*. Jämför norska och danska *yoloe* och isländska *yoloa*.]

åsiktskorridor

ökad användning: metafor för gränserna för vilka åsikter som är allmänt accepterade i samhällsdebatten. 2013.

En för trång åsiktskorridor och överkänsliga tentakler för sådant som kan utmana den korrekta ramen är sällan bra för debatten. Den riskerar inte bara att bli ytlig och tråkig, den blir ofta meningslös och andefattig. Då är det inte konstigt att föraktet och ointresset för politiker ökar.

Corren 3 februari 2014

[jämför norska *meningskorridor*]

Tack

I arbetet med ordlistan har vi hjälp av frivilliga excerptister. Ett stort tack till Rolf Bååth, Kristina Gareby Hjerpe och Björn Thunström och Språktidningens nyordsgrupp. Besökare på Språkrådets och Språktidningens webbplatser har också bidragit genom att skicka in nya ord som de stött på eller själva skapat. Vi tackar också för dessa bidrag!